చీకటిలో చీలికలు

– గొల్లపూడి మారుతీరావు

ఈ నవల ముద్రితం కావడం యిది మూడోసారి. చాలా పాపులర్ కావడం వల్లకాదు - చాలాకాలం ఆగి ఆగి ప్రింటయింది. ఈ నవలకి ఎంతలేదన్నా 40 ఏళ్ళ వయస్సుంది ఎప్పుడూ ఎవరూ "అమ్మో - ఎంత మంచి నవల" అని అనలేదు. అయితే ఎక్కువమంది మహానుభావులు విమర్శించిన నవలగా దీనికి చిన్న ముందుమాట వ్రాయాలనిపించింది.

ఆ959 ప్రాంతంలో అప్పుడే చదువు పూర్తయి, నిరుద్యోగిగా వున్న రోజుల్లో ఈ నవల వ్రాశాను. అప్పటికి - బుచ్చిబాబు, చలం - యిలాంటి వారి ప్రభావం నా మీద వుంది. తెలిసిందంతా చెప్పెయ్యాలనీ, నాకు తెలిసిన రచయిత ఎంత గొప్పగా చెప్పాలనే యావ అప్పటిది. ఆ వాసన ఈ నవలలో ఎక్కువ. ఎలా కలిశారో పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యుల వారిని ఆ రోజుల్లో కలిశాను. వారిని ఈ నవలకి ముందుమాట వ్రాయమన్నాను. (ముందు మాటలూ, అంకితాలు బొత్తిగా అలవాటు లేదు) ఆయన వ్రాశారు. ముందుమాట వ్రాశారు గనుక విమర్శించలేదేమో కానీ, మొహమాటపడి బాగుందన్న గుర్తు.

ఆ962లో విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారికి చిత్తూరులో సన్మానం జరిగింది. ఆయన గుంటూరు శేషేంద్రశర్మగారి (అప్పటి చిత్తూరు మునిసిపల్ కమిషనరు) యింట్లో బస చేశారు. అక్కడ నా నవలలో ఒకటి రెండు పేజీలు చదివారమో. ఆ సాయంకాలం సభలో ఆరుద్ర తమ కిన్నెరసాని పాటల్ని పిప్పరమెంటు పాకం అన్నందుకు ఆయన్ని తిడుతూ పనిలో పని నాకూ రెండు వడ్డించారు. "ఇందాక ఎవరో రచయిత నవల చూశాను. ఆకాశంలో నక్షత్రాలు మరో లోకంలోకి ఎగిరిపోతున్నాయంటాడు" ఇలా సాగింది. నాకు ఆ రచయిత ఎవరో వెంటనే అర్థమయింది. నా పక్కన కూర్చున్న శేషేంద్రశర్మగారు, మల్లాది వసుంధరగారూ, మల్లాది రామచంద్ర శాస్త్రిగారూ యిబ్బంది పడుతున్నారు.

సభ ముగిసింది. రాత్రి విశ్వనాథ వారికి చెప్పినట్టున్నారు. ఆ విమర్శించిన రచయిత నేనేనని. మర్నాడు మధ్యాహ్న భోజనం శర్మగారింట్లో జి. కృష్ణగారూ, వి.డి. ప్రసాదరావుగారు ప్రభృతులు వచ్చిన గుర్తు. అప్పుడు ఈ ప్రసంగం టేపు వేశారు. నన్ను విమర్శించే ప్రసంగం వచ్చేటప్పటికి సత్యనారాయణగారు నావేపు తిరిగి "మిమ్మల్ని తిట్టినట్టున్నాను" అన్నారు నవ్వుతూ.

నేనూ నవ్వేసి "ఆ విధంగానయినా ఆ మాత్రం నవల చదివారు. అదీ నాకు ఆశీర్వాదమే" లాంటి మాటలేవో అన్నాను. ఏమయినా, విశ్వనాథ గారు కించపడ్డారు. అనవసరంగా నన్ను విమర్శించినందుకు. ఆయన "నిండు మనంబు నవ్యనవనీత సమానము" కోవలో మనిషి. ఆ ఆలోచన మనస్సులో పీకుతున్నట్టుంది. ఆ సాయంకాలం అప్పటి సంగీత నాటక అకాడమీ అధ్యక్ష్యులు, చిత్తూరు వారు విలాససభ అధ్యక్షులు ఆర్.బి రామకృష్ణరాజు గారు రామవిలాససభలో సభ ఏర్పాటు చేశారు. విశ్వనాథ వారు బజారుకెళ్ళి శాలువాలు కొనుక్కొచ్చి - ఆ సభలో మా రచయితలు - నేనూ, మధురాంతకం, పల్లంపాటి, రాజేంద్ర సదానంద (వీరంతా వున్న గుర్తు) అందరికీ శాలువాలు కప్పారు - అదీ వారి ఔదార్యం.

ఆ రోజుల్లోనే తిరుదణ్ణామలైలో వుంటున్న చలం గారి దగ్గరికి వెళ్తూండేవాణ్ణి. వారికి 'చీకటిలో చీలికలు' నవల పంపాను. "మీ పుస్తకం అందింది. ఈ నక్కకి అది కూజా భోజనం" అని వ్రాశారు.

తరువాత నాలుగైదు పుస్తకాలొచ్చాయి. "నర్తకి అదే పనిగా చదువుతోంది. అయ్యో అందరూ చచ్చిపోతున్నారే" అని మధ్య మధ్య బాధపడుతోంది అంటూ తరువాత చదివినట్టున్నారు.

"అందులో వర్ణనలన్నీ అనవసరం. కృత్రిమం మీరు కూడా అవన్నీ చూసి వుండరు" లాంటి వాక్యాలు గుర్తున్నాయి.

ప్రస్తుతం ఈ నవలని సవరణలు చేసి, కుదించి ప్రచురించడం జరుగుతోంది. ఆనాటి 'చీకటిలో చీలికలు' దగ్గర్నుంచి నిన్న మొన్నటి 'ఎర్రసీత' వరకు - ఓ రచయిత మానసిక పరిణామాన్ని తెలియజెప్పడం కూడా సమగ్ర సాహిత్య పరిచయ లక్షనం కనుక ఈ నవలకీ ఈ సంపుటాల్లో స్థానం వుంది.

(గత సంచిక తరువాయి)

వెంకటపతి మరదల్ని చూస్తునే అరిచాడు.

"హల్లో బ్యూటీ! మావయ్యా దీనికి చదువు మానిపించేశావా లేదా? అది చెప్పు ముందు"

"క్రిందటి వేసవికే చస్తే చదవనని అదే మానేసింది" రాఘవులు నిక్కచ్చిగా చెప్పాడు.

"ఏం లేదు. ఇతిహాస కాలంనాటి కణ్వాశ్రమంలో శకుంతల ఎంతో, మోడరన్ కాలేజీలో అమ్మాయి అంత. టు సె యినె షార్ట్ కట్ ఎవడో దుష్యంతుడు చేరాడా? మరో కాళిదాసు పుట్టాలి శాకుంతలం వ్రాయడానికి"

"భలేబావుంది ఉపమానం" చప్పట్లు చరిచారు భాగవతారు.

"మరో కాళిదాసెందుకూ? మన ఇస్రాయేలుగారు చాలు" అన్నారు వేదాంతంగారు ఎంతోసేపట్నుంచి దాచుకున్న కోపాన్ని వెళ్ళగక్కుతూ.

చర్రున లేచాడు ఇస్రాయేలు గారు "మీ ఇంగ్లీషు కంటే మా తెలుగు నయమే" అంటూ.

వాళ్ళిద్దర్నీ స్థిమితపర్చి అందర్నీ పరిచయం చెయ్యబోయారు గోవర్ధనరావుగారు.

"ఎందరో మహానుభావులు, అందరికీ వందనములు" అని త్యాగరాజకృతి అందుకున్నాడు వెంకటపతి.

"చిన్నతనంలో వీడికి తల్లిపోయిందండి. అప్పట్నుంచీ యిలాగే పెరిగాడు. నేనన్నా, పిల్లలన్నా వీడికి తగని చనువు. ఇక మాటలా? చూస్తున్నారుగా" చెంగల్రావుగారు అంటున్నారు.

"ఎక్కడ నుంచి వస్తున్నావ్?" అన్నారు గోవర్ధనరావుగారు.

"రాజధానీ నగరం నుంచి వేంచేశాం. ఏరోజు పోలిటిక్సు ఆ రోజు జీర్ణం చేసుకుంటున్నాం."

"శుభలేఖ సమయానికే అందిందా?"

"రెండు రోజులు ముందే చేరింది. మొదట పెళ్ళికి కొడుకుగారిని పరిచయం చేసుకుంటాం. ఆడపెళ్ళి వారి మీద అథారిటీ చెయ్యవచ్చు. వెరీస్ బ్రైడ్ గ్రూమ్? పెళ్ళిలో యింగ్లీషు మాట్లాడటం, శివాలయంలో బైబిలు చదవడంలోనే వుంటుంది మజా"

"బాయ్‌ట ఎవరితోనో మాట్లాడుతున్నాడు కాశీపతి. వెళ్ళి చూడు" అన్నారు గోవర్ధనరావుగారు.

చెంగల్రావుగారి రెండో అబ్బాయి రాఘవులు మధ్య హాలులోంచి వచ్చి "వరదరాజులు ఎవరండీ?" అని కుడివేపు నుంచి దర్యాప్తు చేస్తూ వస్తున్నాడు. స్థంభాన్ని ఆనుకుని నిలబడ్డ వరద అతణ్ణి ఆపి "నేనే, ఏం?" అన్నాడు.

"మా అక్కయ్య మిమ్మల్ని పిలుస్తోంది. జరూర్"

"ఎవరు"

"తెల్లబోతారేం సార్ పెళ్ళికూతురు పదండీ?"

పెరటివేపు పెద ఖాళీస్థలం వుంది. ముందు భాగానికి తీసుకొన్నంత జాగ్రత్తలు వెనకభాగానికి తీసుకోలేదు. ఏవో క్రీపర్లు పిచ్చిగా పెరిగి యింటిమీదకి ప్రాకాయి.

బొగడ చెట్టుకు ఆనుకుని ఆకు విరుస్తోంది వినత.

ఇక్కడికి వచ్చాక ఇదే మొదటిసారి చూడడం ఆమెని.

వివశమయి నరాలు పొంగి, చీకటిలో చీలికలాగు, జీవితమంతా ఒకే కోరిక చుట్టూ మలుచుకుని యికనేం చేయాలో చేతకానట్టున్న వింత ఆ క్షణంలో వరద మనస్సును తుత్తునియలు చేసింది.

నిశ్శబ్దంగా ఎదుటికి వచ్చి నిలబడ్డది.

"పిలిచావా?"

ఎంతకీ మాట్లాడకపోయేసరికి భయపడ్డాడు.

"ఏదో భయమేస్తోంది" అంది మెల్లిగా వణుకుతూ

ఆశ్చర్యపోయాడు.

విసురుగా లాక్కుపోతున్న విధి శక్తికి తీగలాగా కనిపించింది వినత.

తన శక్తినీ, ధైర్యాన్నీ వరదలో వెతుక్కోబోయింది.

కానీ ఎక్కడికో అందనంత దూరంగా వెళ్ళిపోయాడతను.

"ఛ భయమెందుకూ? జీవితంలో జరగబోతున్న ఒకే ఒక మంచి ఘట్టం. తెచ్చుకోవాలన్నా యింకెప్పుడూ రాదు ఈ క్షణం."

కోరికలాగ మెరిసే నల్లటి కళ్ళని మంచు పొరకమ్మింది. గుండె గొంతులో కదిలింది. శరీరమంతా దుఃఖంలో నలిగి, చీలికలయి, ముద్దగా, మంచి తాకినట్లు వణికింది. కణత మీద చర్మం రెపరెపలాడింది.

అంతా క్షణకాలం.

పదిరోజుల తరువాత ఎండపొడ చూపిన ఆకాశం వెలుగులాగ చిన్న నవ్వు అంతలో ఆమె ముఖాన్ని వెలిగించింది. మనస్సు కూడదీసుకుంది తన బేలతనానికి. అంతలో సిగ్గుపడింది.

"కాశీపతి మొదట పెళ్ళికి యిష్టపడలేదు తెలుసా?"

"నువ్వు ఉత్తరంలో వ్రాశావుగా"

"ఎందుకంటావ్?"

"తెలీదు. అయినా పిచ్చి ఆలోచనల్ని పెంచుకుని జీవితం పాడుచేసుకోకు. కాశీపతి మంచి మనిషి. తన జీవితానికి నువ్వు అతకగలవా అని భయపడుతున్నాడంతే."

మాట మార్చింది "నీకు శుభలేఖ సమయానికి అందదేమోనని భయపడ్డాను. ఎలాగయితేనేం వచ్చేవే!?"

"ఏం రాననుకున్నావా? ఉత్తరంలో మాటల్నే గానీ మనస్సుని చదవడం నాకు చేతకాదు. చేతనయితే ఆగిపోయేవాణ్ణి."

"పో.. అన్నిటికీ పెడర్థాలు తీస్తావ్"

"పెళ్ళికూతురు ఎక్కడ?" అని హాల్లోంచి అరుస్తున్నాడు వెంకటపతి.

"ఇంత మంచి బావ వున్నాడని ఎప్పుడూ చెప్పలేదేం నాకు?"

నవ్వింది వినత. "వెంకు మాటేనా? మతి చలించిందని? ఆసుపత్రికి తీసుకెళ్ళబోయారు. ఆ రాత్రే పారిపోయి మిలట్రీలో చేరాడు. ఉత్త పిచ్చిమనిషి."

"పిచ్చి ఎందుకని? అందరి పిచ్చినీ చూసి నవ్వుతాడనా పిచ్చివాడని పేరు పెట్టారు?"

"ఇంకా నీకు తెలీనట్లుందే వాడి విషయం? అయితే పరిచయం చేస్తానురా. నీకే తెలిసి వస్తుంది"

"వెంకూ" అంటూ హాల్లోకి వచ్చింది వినత.

"ఆడబోయిన తీర్థం. హాల్లో పెళ్ళికూతురుగారూ? నీకో ప్రెజెంటు తెచ్చాను. చెప్పుకో" అంటూ వచ్చాడు వెంకటపతి.

"ఏమిటి?"

"జర్మన్ రిస్టువాచి. బావగారికి వేళకి వంటచేసి పెట్టటానికి" జేబులోంచి తీసి యిచ్చాడు.

నీడలోంచి ముందుకు వచ్చాడు వరదరాజులు.

"ఇతను వరద. రచయిత. ప్రపంచం మీద విసుగేసి తన రచనల్ని ఎవరికీ చూపించరు. ఆడవాళ్ళ మనస్సుని అర్థం చేసుకోవడంలో గొప్పవాడు. ఏం? అంతేనా?"

ఆశ్చర్యబోయి ఆమె ముఖం చూశాడు వరద.

"ఎందుకలా తెల్లబోతావ్? స్నేహితుడితో చెయ్యికలుపు"

"రైటో, మొదట రచయిత కాబోయి పొరపాటున మిల్ట్రీ వాడినయాను. అయినా ఫరవాలేదు. రచయిత దేశానికి మెదడు నిచ్చేస్తాడు. నేను శరీరాన్ని" ముగించాడు వెమక్టపతి.

"నిన్ను గురించి పొగుడుతున్నారీయన"

"క్వయిట్ అన్ ఎక్స్‌పెక్టెడ్ యింతవరకూ నన్నంతా తిట్టేవాళ్ళే. కమాన్ సార్ లెటస్ హేవే చాట్" అంటున్నాడు.

వినత హాల్లోకి వచ్చింది.

ఎక్కడిదో హార్మోనియం మోసుకొచ్చాడు వెంకటపతి. ఎదురుగ్గా వేసుక్కూచుని చేతిలో నవల లాక్కుని.

"చూడు నాన్నా" అంది విజయ వుదాసీనంగా

"పోనీ పాడమ్మా" అన్నారాయన.

"వెల్ రికమెండెడ్ కుమారి విజయగారు పాటలు పాడతారు రండొహోయ్" అంటూ 'బంయ్'మని హార్మోనియం మెట్లు నొక్కాడు.

నీరసంగా కాలు విరిగిన కుక్కలా మూలిగింది హార్మోనియం.

"అలా ఒక్కొక్కరోజు అన్నీ కూడతాయి. దీని గొంతుక్కి తగ్గట్టే హార్మోనియం గో ఆన్ ప్లీజ్" అంటూ శ్రుతి వేశాడు.

చుట్టూ మనుషులు చేరారు. రాఘవులు వరదని తోసుకొచ్చి అడ్డంగా నిలబడ్డాడు.

"పోనీ, మంచిపాట పాడమ్మా నిద్రయినా పోతుంది" అన్నారు వేదాంతంగారు.

పదిసార్లు రకరకాలుగా సిగ్గుపడి మెల్లిగా యెంకిపాట యెత్తుకుంది.

"ఎత్తిన విల్లు దించకూడదు. ఎవరయినా పాడవచ్చు" అని ప్రకటించాడు వెంకటపతి.

క్రిష్టియన్లంతా కలిసి సంప్రదాయపు కీర్తనలు సాగించారు.

"దేవుని స్తుతియించుడీ - ఎల్లప్పుడు
దేవుని స్తుతియించుడీ
ఆయన మహిమను ప్రసిద్ధి చేయా.."

ఆవేశంతో వాయిస్తున్నాడు పతి. అంతమాత్రం అనుభవం కూడా వున్నదని వూహించని వరద ఆశ్చర్యపోయాడు.

లేచి హాల్లోకి వచ్చాడు.

వెనక తోటలోని గుడ్డివెలుగులో బొగడ చెట్టుకు ఆనుకుని నీలవేణి కనిపించింది వరదకి. హాలు దాటి అటువేపు నడిచాడు. ఆకుల నీడలో చెట్టుకి చేరబడి నిలబడింది.

చీకట్లో నిలబడి, "నీలవేణి ఏడుస్తుందా" అని భయపడ్డాడు. దగ్గరికి వచ్చి "నీలవేణీ" అన్నాడు.

ఆమె భయపడింది. అడివి నీడల్లో ఆకు వణుకుదలలాగ కదిలింది.

"మీరా!?" అంది.

"ఇక్కడున్నావేం?"

"ఏం లేదు. ఊరికినే"

"ఏడుస్తున్నావా?"

నవ్వి "ఏడుపెందుకూ?"

"ఏదో బాధపడుతున్నావు నువ్వు. గులాబీ యేదీ?"

"వినత తీసుకెళ్ళింది. ఏవో వస్తువులు చూపడానికనుకుంటాను"

"నువ్వు?"

తెచ్చిపెట్టుకున్న నవ్వు ఎంతోకాలం నిలవలేదు.

"నాకేం సరదాల్లేవు. ఇలాంటివి చూడడం నాకు కొత్త. మీరు వెళ్ళిపోండి. నన్ను వొంటరిగా వదిలేయండి"

ఇక ఆపుకోలేక రెండు చేతుల్తో ముఖం కప్పుకు ఏడ్చింది. అవధుల్ని దాటి లేచే తరంగాల్లాగా దుఃఖం కట్టు తెగి మనిషినంతా కదిపింది.

భయపడ్డాడు వరద. ఆర్ద్రతతో అతని మనస్సంతా వూగిసలాడింది. చేతనయితే ఆమెనొక్కసారి హృదయానికి హత్తుకుని సముదాయించాలనుకున్నాడు.

కానీ అదో స్వప్నం.

ఆమెని ముట్టుకున్నాక. ఆమె ఉద్విగ్నతనీ, తనలో మలినాన్ని కాల్చేసేట్టు చూసే ఆమె కళ్ళని తట్టుకోలేడు.

మెల్లగా అక్కణ్ణుంచి వచ్చేసాడు. మేడమీంచి గులాబి వినత నవ్వులు వినవస్తున్నాయి. విజయ కూడా అక్కడే చేరింది. అప్పటికే అందిన బహుమానాలన్నీ గదిలో బల్లమీద పేర్చింది వినత. ఒక్కొక్కటే తీసి గులాబికి చూపుతోంది.

వరద గుమ్మం దగ్గరకు రాగానే "రా వరదా? ఇంకా నిన్ను పిలవాలనుకుంటున్నాను. ఇవిగో యివన్నీ"

"గులాబీ" అన్నాడు వీలయినంత మామూలుగా వుండడానికి ప్రయత్నిస్తూ అతని కళ్ళు చూసి భయపడింది గులాబి.

"ఏం అన్నయ్యా!" అంది.

ఆమె చెయ్యిపుచ్చుకు మౌనంగా మెట్లు దిగాడు. హాల్లోకి వచ్చాక "నీలవేణిని అలా ఒంటరిగా వదిలేయడం బాగోలేదు. ఆమెను తీసుకెళ్ళు. లేకపోతే కించబడుతుంది."

గులాబి ఆశ్చర్యపోయింది.

"ఏది నీలవేణి?"

"అక్కడ, తోటలో నిలబడింది చూడు."

గులాబిని చూసి నవ్వింది నీలవేణి.

"వస్తువులన్నీ బావున్నాయా?" అంది.

"మేడమీదికి వెళ్దాం పద" అంది గులాబి ఆమె చెయ్యి పట్టుకుని

"సరేపద" అంది నీలవేణి.

హార్మోనియం పాడయిందని పాటలు ఆపుజేసారు.

"ఎవరోయ్ ఆ అమ్మాయి?" అన్నారు చెంగల్రావుగారు వరద అక్కడికి రాగానే.

"మా చెల్లెలు."

"ఆ రెండో అమ్మాయి"

తికమకపడ్డాడు వరదరాజులు.

"పేరు నీలవేణి."

"అంతేనా అడ్రసు?" అంటున్నాడు వెంకటపతి.

చాలా అర్థమయింది చెంగల్రావుగారికి. అప్పుడే చుట్ట వెలిగిస్తూ వచ్చిన గోవర్ధనరావుగారితో, 'ఇతగాడికి పెళ్ళికాలేదని చెప్పావ్?' అనడిగారు తమ్ముణ్ణి.

"అవును కాలేదు. యిప్పుడేం?"

"కాకపోవడమేమిటి? అతన్నడుగు."

"అదేమిటోయ్?"

వరదకి చికాకేసింది.

"నాకింకా పెళ్ళికాలేదండి. ఆమె నా స్నేహితురాలు. ప్రస్తుతం మా యింట్లోనే వుంటోంది. అంతే"

"ఎలాగెలాగ?" నిద్రపోతున్నవాడల్లా లేచి కూర్చున్నారు లాయరు కృష్ణశాస్త్రిగారు.

వివరించెదను అవి ధరింపుడు. "ఓ పెళ్ళికాని పిల్ల, మరో పెళ్ళికాని రచయిత యింట్లో వుంటోందట. దీన్ని మీరేమంటారు?" పతి అంటే,

"ఇంకా అనడమేమిటి? సాంఘిక దురన్యాయం కాదుటయ్యా?"

"అచ్చా! సంఘం మిమ్మల్ని బోనులో పెట్టి క్రాసు ఎగ్జామిను చేస్తోంది. జవాబు చెప్పుకోండి సార్" అన్నాడు వెంకటపతి.

"అతనేం చెప్తాడండీ తేట తెల్లంగా తెలిసిపోతే? యువర్ ఆనర్" ఆ ఆవేశంలో కోర్టురూము అలవాటు ప్రకారం అనేసి నాలిక కరుచుకున్నారు కృష్ణశాస్త్రిగారు.

"మీ అందరికీ జవాబు చెప్పుకోవాల్సిన గతేం ఆయనకి పట్టలేదు. మీ సర్టిఫికెట్ అతనికేం అక్కరలేదు. అతనిలాగా బ్రతకడం మీకు చేత కాలేదని, మీరు అతనంత పెరగలేకపోయారని మీలా రొటీన్‌లో పడి పెళ్ళిళ్ళు చేసుకుని పిల్లల్ని కనలేదని మీ జలసీ. ఈ స్వార్థానికీ, సంకుచితత్వానికి మీరంతా కలిసి ఓ పేరు పెట్టారు. దానిపేరు సంఘం" ఇది వెంకటపతి గొంతు.

"నువ్వూరుకోవయ్యా. నీకెందుకూ?" అని సర్దుకోజూశారాయన.

"ఒక్కటేమాట వినండి సార్" అని వరదరాజులు వేపు తిరిగి అన్నాడు "***అందరి గురించి బ్రతికేవాడు తన గురించి తాను బ్రతకలేడు. తన గురించి తాను బ్రతికేవాడు మిగతా ప్రపంచాన్ని చంపేసుకోవాలి.*** మీలో ఏవన్నా చేవ వుంటే యీపాటికే వీళ్ళందర్నీ వదిలి దూరంగా పొండి. లేకపోతే మీకు ఖరీదు గట్టి మీ సుఖదుఃఖాల్ని బజార్లో సంతలో అమ్మేస్తుంది యీ సంఘం" లేచాడు పాంటు దులుపుకుని, "దీని ఉపయోగం ఏమిటయ్యా అంటే ఈ సంఘంలోని కొందరు వ్యక్తుల్ని మ్యూజియంలో వుంచి ఓ అణా టికెట్టు పెడితే చాలామంది నిరుద్యోగుల ప్రాబ్లమ్ తగ్గుతుంది. మరి కాస్త 'ఛాయి' వేసుకు వస్తారు" లేచాడు.

బిక్క చచ్చిపోయాడు కృష్ణశాస్త్రి.

"ఆ మాటలేం పట్టించుకోకండి. పిచ్చి వెధవ వాడు" అన్నారు చెంగల్రావుగారు.

"ముహూర్తం దగ్గరపడుతోంది అంతా లేవండి. వాయించండోయ్ బజంత్రీలు" అనరుస్తున్నాడు లక్ష్మింపతి.

"పెళ్ళికొడుకు నిద్రపోయినట్టున్నాడు లేపండి" అన్నారు చెంగల్రావుగారు. అంతా హాల్లో పోగయారు.

స్థంభం నీడలో వొళ్ళు తెలీకుండా నిద్రపట్టేసింది వరదకి.

మెలుకువ వచ్చేసరికి తూర్పున తెల్ల చారలు తోచాయి. రెండు జీవితాల్ని కలిపి ఒక్క ముడిన బిగించింది సంఘం. కాశీపతి ఉత్తరీయానికి వినత చీరని ముడివేశారు.

లేచి ఒక్కొక్కరికి నమస్కారాలు చేస్తున్నారు నూతన వధూవరులు.

అనుకున్నట్లుగానే బలరాందాసు కదిలాడు. రామ్మూర్తికి నైట్ డ్యూటీ దొరికింది. కానైతే ఉద్యోగం స్థిరం కాదు. ఏదైనా ఓడ వస్తే వుంది లేకపోతే లేదు. రోజూ వరదరాజులు దగ్గర అనుమతి తీసుకువెళ్ళాలి. ఆఫీసు బాధ్యతంతా తనమీదే వుంటుంది. అదీగాక రాత్రంతా మేలుకోవడం కష్టతరం. కానీ తప్పదు. వేరే గత్యంతరంలేక రామ్మూర్తి వస్తూనే వున్నాడు.

డాక్టరుగారు మందిస్తున్నారు. ఓసారి కంపౌండరు కనిపించి సైకిలు దిగాడు పిలవకుండానే. "పండగ దగ్గరపడుతోంది. నమస్కారం" అన్నాడు సాభిప్రాయంగా.

"ఈ పండక్కి నేను మీ యింటికి వస్తాను. నాకేదయినా యిచ్చి పంపండి. డబ్బు విలువ మీరు నేర్పారు" అన్నాడు వరదరాజులు.

తెల్లబోయి సైకిలెక్కాడు కంపౌండరు.

వెంకటపతి నవ్వుతూనే ఎన్నో పాఠాలు నేర్పాడు తనకి. సంఘాన్ని చూసి భయపడకూడదు. బద్ధకంతో ముసలితనంతో, యీ కృష్ణశాస్త్రులూ, వేదాంతులూ, చెంగల్రావులూ, సంఘాన్ని కుళ్ళబెట్టేశారు. ఇంకా పురుడు వెళ్ళని యీ అవధుల్ని ఎంత వేగంగా తెంచుకుపోతే అంత మంచిది. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ఈ పాతపద్ధతుల్లో పేర్చిన కులాలన్నీ, పెద్ద గాలివానతో కూలిపోతాయి. అప్పుడీ మనుషులూ వుండరు. ఈ కట్టుబాట్లూ వుండవు. బుద్ధి గడ్డితిని వెనక్కి తిరిగిరావడం మరిచిపోయిన కాలం యిది.

ఇంతవరకూ విశ్వేశ్వరం పత్తాలేడు.

మనిషిలో మంచితనాన్ని ఎంతవరకూ ఉపయోగించుకోవచ్చునా అని చూస్తుంది ప్రపంచం. మొదటే విశ్వేశ్వరం మీద నమ్మకం లేదు వరదకి. ఇప్పుడిక వ్యక్తిత్వపు విలువలు మీద కూడా నమ్మకం పోయింది. నీలవేణి 'సమస్య' అన్న విషయమే మరిచిపోయాడు.

ఆఫీసుకు వెళ్ళడం, ఆలోచించడం, భోజనం చేయడం, నిద్రపోవడంలాగే, దేనికీ విచారించకపోవడం నేర్చుకున్నాడు.

జీవితంలో చాలా వాటిల్లాగా నీలవేణి కూడా తన జీవితంలో కలిసిపోయింది.

నెల తిరక్కుండానే వినత కాశీపతితో హైదరాబాదు వెళ్ళిపోయింది.

యౌవనం భవిష్యత్తుని సుఖానికి అమ్మేసుకుని అనుభవాన్ని కొనుక్కుంది. ***సుఖం నల్లమందులాంటిది. జీవితంలో ఎన్నో ఆవేశాల్ని, ఎన్నో వాంఛల్ని మత్తిలజేసి జోకొట్టి నిద్రపుచ్చుతుందది.***

ఉన్నట్టుండి ఓరోజు రవణమూర్తి దగ్గర్నుంచి ఉత్తరం వచ్చింది. "నాకు భయంగా వుంది. అమ్మని పంపించు. వీలయితే నువోసారి రా" ఇదీ అందులోని విషయం.

బలరాందాసుకి అసలే తనమీద గుర్రుగా వుంది. అవకాశం దొరికితే నొక్కేసే ప్రయత్నం చేస్తున్నాడు. ఇప్పట్లో సెలవు దొరికేట్టులేదు.

ఆ సాయంకాలమే రవణమూర్తి యింటికి వెళ్ళాడు. చాలా రోజుల్నించి సీతారామమ్మగారి విషయమే మరిచిపోయాడు. వరదరాజుల్ని చూసి పొంగిపోయింది. "అబ్బాయేమన్నా వుత్తరం రాశాడా?" అంది.

చెప్పడానికి సంశయించాడు వరద. అప్పటికే చాలా కృంగిపోయి నీరసంగా వున్నదామె. పిల్లలిద్దరూ రెండు కళ్ళు ఆవిడకి. భర్త మరణం, మిగతా పిల్లలు పోవడం వీటన్నిటితో దుఃఖంతో కుమిలిపోయింది. అయినా యిదో కొత్త దెబ్బ.

"మిమ్మల్ని చూడాలని వుందిటండీ సుజాతకి. రమ్మని రాశాడు. ఇవాళ వెళ్తారా?"

"తప్పకుండా వెళతాను. నువ్వుకూడా రాకూడదూ ఓసారి. ఎవరున్నా లేకపోయినా నువ్వు వుంటే ధైర్యం వాడికి."

"శలవు చూసుకుని నేను వస్తానండి. వచ్చే ఆదివారం నాటికి వస్తానన్నానని చెప్పండి వాడికి" అన్నాడు.

"కాఫీ తాగిపోదువుగాని వుండు, ఏమీ తోచదు నాకు. పిల్లలకి చేసి పెట్టడానికి కూడా అనువయింది కాదు" అని పొయ్యి రాజేసింది.

వరదకి తల్లి చిన్నతనంలోనే పోయింది. అలా ప్రాణం పెట్టేవాళ్ళ నీడలో కూచోడం అదే కొత్త.

నీరసంతో దిగజారిపోయి, బొమికెలు మిగుల్చుకుని ఆ దుఃఖంతో ఒకే పేగుగా మిగిలింది సీతారామమ్మ.

దుఃఖం, ప్రేమా తప్పిస్తే జీవితంలో ఏమీ చూడలేదామె. చెడు ఎలా వుంటుందో తెలీదు. ఆమెకు తెలిసిందల్లా నీరసం, ఓర్పూ, సానుభూతీ, భయం , పిల్లల ఆరోగ్యం గురించి వణుకూను. మంచితనం ఆమెలో పుట్టిందా అనిపిస్తుంది.

కాఫీ యిస్తూ " సుజీ మళ్ళీ లేచి వెలుగు చూస్తుందంటావా?" అంది.

ఏమీ జవాబు చెప్పలేక వూరుకున్నాడు వరద.

"సాయంకాలం ఆమెని రైలెక్కించాడు. రైలు కదుల్తూంటే ఆమెకు దుఃఖం ఆగింది కాదు.

"మంచితనం ఒకరు తెచ్చుకుంటే వచ్చేది కాదయ్యా నువ్వు నాకు మరో కొడుకువి" అంది.

రైలు వెళ్ళాక ఏం చెయ్యాలో తోచలేదు వరదరాజులకి. అంత అభిమానాన్నీ, ప్రేమనీ దాచుకొందుకి తన గుండెలో చోటులేదు. ఉక్కిరి బిక్కిరయి మనస్సంతా ఆ ఆర్ద్రతతో చిన్నాభిన్నమయింది.

స్టేషను దాటగానే చాలా సమస్యలు అతణ్ణి మార్చాయి. పరాకుగా నడకసాగించాడు.

బస్సంతా రద్దీగా వుంది.

అదంతా మరో ప్రపంచం.

"ఖాళీలేదు. బుట్టలెక్కించకు, రైట్"

"కాలేజీ డౌనుకి టిక్కెట్"

"ఎక్కణ్ణుంచి"

"ఏమండోయ్, చీర ముట్టేస్తున్నారు" అందొకావిడ వరదని కదుపుతూ.

కాస్త ముందుకి జరిగి వెనక్కి చూసాడు వరదరాజులు. పద్మిని కనిపించింది.

"వరదరాజులుగారూ" అందామె ఆశ్చర్యంగా.

నాలుగేళ్ళ క్రిందట చూసిన మొహం. అప్పుడు ఉద్యోగంలో కొత్తగా చేరింది పద్మిని. తుక్కుతూ తోలుబొమ్మలాగ వుండేది. ఆఫీసు వాళ్ళంతా వరదని 'పరాకుమనిషి' అని పిలిచేవాళ్ళు. ఫైళ్ళు సరిగా టైముకి యివ్వడు. ఆఫీసుకు ఎప్పుడొస్తాడో తెలీదు. రాత్రి పదివరకూ కూచుంటాడోసారి. ఓరోజు ఆమె కూడా అలానే పిలిచింది. తలెత్తి ఆశ్చర్యంతో చుసాడు. పొట్టిగా, నల్లగా వుంది. నవ్వొచ్చింది. "మీ పెదాలు నలుపు చూస్తే ఏం జ్ఞాపకం వస్తుందంటే" కావాలని ఏదో అనబోయాడు.

"ఏయ్ మిష్టర్ మర్యాదగా మాట్లాడ్డం నేర్చుకో"

మర్నాడే సెక్షను హెడ్డు బలరాందాసుకి రిపోర్టు అందింది.

"ఆఫీసులో కవిత్వం వెలగబెట్టే లాభంలేదు బాబూ" అన్నాడు మందలింపుగా

"ఆమె పెదాలు చూస్తూంటే మా పక్కయింటివాళ్ళ కుక్కముట్టి గుర్తుకొచ్చింది."

దాసుకి కూడా నవ్వాగలేదు. "సరే, నీ సీటుకి పో" అన్నాడు.

ఇప్పుడు చాలా మారింది పద్మిని. అప్పుడు చూసిన వాళ్ళెవరూ పోల్చుకోలేనంతగా మారిపోయింది. ఎర్రటి బెనారస్ సిల్కుచీర వదులుగా కట్టుకుంది. మెడనిండా మెరుస్తూ శరీరం రంగుకి 'కాంట్రాస్టు'లాగా, శరీరాన్ని కిందికి లాగేస్తూ బంగారం నగలు.

గుండ్రంగా, విశాలంగా, బొద్దుగా కనిపించింది పద్మిని. అర్థంలేని నీలికళ్ళు కదలికా, నల్లగా, బరువుగా కదిల్తే నీటిమీద నాచులా కదిలే చెక్కిళ్ళూ, పొడవుపాటి మెడా ఇదీ పద్మిని.

వొత్తుగా పెరిగిన జుత్తుని మీదకి తిప్పి ముడివేయడంతో ముఖమంతా గుండ్రంగా బంతిలాగా కనిపిస్తోంది. తెల్లటి జాకెట్టు బిగుతుగా జబ్బల్ని కప్పింది. బలంగా ఎదిగిన రొమ్ములు మొనలుదేరి శరీరానికంతటికీ ఠీవినిచ్చాయి. ఎత్తుమడమల జోడూ, చేతిలో సంచీ, మాటిమాటికీ సవరించుకుంటున్న గిల్టుఫ్రేము కళ్ళజోడు. నాగరికతను అనవసరంగా ఆమె మీద అతికినట్టుంది. వీటన్నిటనీ వదిలేసి పారిపోవాలన్న విసుగుదల స్పష్టంగా ఆమె ముఖంలో కనిపిస్తోంది.

"ఏం చేస్తున్నారు?" అన్నాడు యిటు తిరిగి.

"నామాటకేం మీరు చెప్పండి. ఇంకా ఆ బోడి ఉద్యోగమేనా?"

నవ్వాడు వరద, "ఆడవాళ్ళలా తెగింపుచేసి పారిపోవడం మొగవాళ్ళకి చేతకాదు. అదే ఉద్యోగం, అదే సీటు. కానీ నన్ను మారుపేరు పెట్టి పిల్చేవాళ్ళంతా వెళ్ళిపోయారు."

సిగ్గుపడింది పద్మిని, "ఏదో అప్పట్లో చిన్నతనం. క్షమించండి."

"ఏం చేస్తున్నారు మీరు?"

"ఆడవాళ్ళేం చేస్తారు? పెళ్ళి చేసుకున్నాను" తనమాట తనకే నవ్వు తెప్పించినట్టుంది, పక్కున నవ్వింది.

"మంచిపని చేసారు. ప్రపంచంలో చెలామణి కావడానికి పెళ్ళి ఓ మంచి సర్టిఫికెట్. వినత తనని వెంకటపతికి పరిచయం చేసిన మాటలు గుర్తుకొచ్చాయి.

"ఆడవాళ్ళని అర్థం చేసుకోవడం బాగా చేతనవును."

"ఆ ముందు సీట్లో కూర్చున్నాయన్ని చూశారా? తెల్లబట్టలు"

మోడరన్ గేలంట్రీ గురించి ఉపన్యాసం యిస్తున్నాయన్ని చూసాడు వరద. ఒక అరవాయనా, ఓ తాపి మేస్త్రీ, తెలుగూ యింగ్లీషూ రాని సాయిబూ, ఓ కాలేజీ విద్యార్థీ మధ్య కూచుని ధారాపాతంగా ఉపన్యసిస్తున్నాడతను. మధ్య మధ్య భార్యవేపు దొంగచూపులు చూస్తున్నాడు.

"సిటీ సర్వీసంతా గవర్నమెంటువారు తీసుకుని నేషనలైజ్ చేస్తేనే గాని ఊరు బాగుపడదండి"

బీడీ కాలుస్తున్న సాయిబు పొరపాటున కాలేజీ విద్యార్థి చెయ్యి విద్యార్థి కాల్చేసాడు. దాంతో విద్యార్థి లేచిపోయి కేకలు మొదలెట్టాడు.

"యూ రిచెడ్ ఫూల్. బీడీ ఆర్పుతావా? ధణుతు ఎగరగొట్టమన్నానా"

"మాఫ్‌కర్ దో భాయ్" అంటున్నాడు సాయి.

"ఊరుకోవయ్యా తప్పయిపోయింది"

"నీకేం పోయిందయ్యా నాయుడూ చెయ్యికాల్చేసాడు డర్టీబెగ్గర్"

బస్సు ఆగిపోయింది.

"ఎప్పుడన్నా యింటికి రండి. లైట్ హౌస్ దగ్గర వుంటున్నాం. ఆయన్ని పరిచయం చేస్తాను" అంది పద్మిని.

ఇక బస్సు కదలదని నిశ్చయించుకుని బస్సు దిగిపోయాడు వరదరాజులు.

"వెళ్ళాలనుకుంటే ఉద్యోగం వదులుకు వెళ్ళు, అంతేకానీ సెలవు చస్తే మంజూరు చెయ్యను" అన్నాడు బలరాందాసు.

అన్నిటికీ తగువు పెట్టుకునే ఓపికలేదు వరదరాజులుకి. 'ఎలావున్న'దంటూ ఓ ఉత్తరం వ్రాసి రవణకి పోస్టుచేసి ఊరుకున్నాడు, దానికి జవాబేలేదు.

విశ్వేశ్వరం ఆశ పూర్తిగా పోయింది. రానురాను నీలవేణి మారడం గమనించాడు. మామూలుగా మనిషిలో చలనం తక్కువయినా యిదివరకటి ఆకాస్త వుత్సాహం కనిపించకపోయే సరికి భయపడ్డాడు వరద.

"విశ్వేశ్వరం రాలేదని భయపడుతున్నావా?" అని కదిపాడు ఓ రోజున.

"అదికాదు"

"మరి?"

"నేనిప్పుడేం చెయ్యాలి?"

ఆ ప్రశ్నకి జవాబు తనకే తెలియదు.

"అలాంటి విషయాలు ఆలోచించకు."

"ఎప్పుడు వెళ్ళాలి నేను?"

దిమ్మరపోయాడు వరద. "ఎక్కడికి?"

జవాబు చెప్పలేదు నీలవేణి, అవును. ఎక్కడికి వెళతాను అనుకొంది. కొన్ని ప్రశ్నలు ఆమెకి వినిపించడం మానేశాయి. నవ్వింది.

"ఆలోచించను యికనుంచీ"

"విచిత్రమైన వ్యక్తి" అనుకున్నాడు.

ఇదివరకులా యిప్పుడు గోవర్ధనరావుగారి యింటికి వెళ్ళడంలేదు. అయినా ఆ విషయం అట్టే ఆలోచించలేదు. ఇది వరకుకంటే తన టేబులు మీద యిప్పుడు కాగితాలు పెరిగాయి. అదంతా బలరాందాసు చిన్న చూపని తెలుసు. తెలీని పట్టుదలా, లోపల్లోపల రగిలే మంటా అతన్ని యంత్రంలా నడిపిస్తున్నాయి.

ఎప్పుడో అగ్నిపర్వతం బ్రద్దలవుతుంది. ఆ లావాల చెట్లూ, చేమలూ అన్నీ భస్మీపటలమయి అయిపులేకుండా పోతాయి.

సమయంకోసం ఎదురు చూస్తున్నాడు.

ఓ రోజు యింటికి వచ్చేసరికి ఎనిమిదయింది. గోవర్ధనరావుగారు తనకోసం ఎదురుచూస్తున్నారు.

"ఏంవోయ్, రావడం మానేశావు?"

"ఇదిగో, ఇప్పుడొస్తున్నాను ఆఫీసునుంచి"

"నాకే తోచక యిలా వచ్చాను, మొదట బట్టలు మార్చుకో"

పంచే తువాలుతో వచ్చి కూర్చునేసరికి గోవర్ధనరావు నిర్లిప్తంగా చీకటిలోకి చూస్తున్నాడు.

"నీలవేణి మంచిదేనోయ్. ఇప్పుడిప్పుడు తెలుస్తోంది. కూతురు యింట్లో లేకపోయినలోటు" అన్నాడు.

దీపాలకి పట్టిన మసి తుడుస్తోంది నీలవేణి. పెరట్లో నీళ్ళు తోడుతోంది గులాబి.

గోవర్ధనరావుగారు చెప్తూనే వున్నారు.

"ఇల్లంతా చిన్నబోయిందోయ్, ఆ కిరస్తానీ ఆవిడకీ నాకు ఎప్పుడూ పడదుకద - మా కీచులాటలు తీర్చే మనిషి లేకపోయేసరికి దిగులు పట్టుకుంది"

"ఆరోగ్యం గారు ఎలా వున్నారు?"

"దానికేం, బాగానే వుంది. రోజూ చర్చికి వెళ్ళివస్తోంది. కానీ చెప్పొద్దూ? పైకి చెప్పదు కానీ లోపల అదీ బెంగపెట్టుకుంది. అంతేనయ్యా ఆడపిల్లల్ని పెంచినన్నాళ్ళూ పెంచడం, పెద్దయ్యాక ఓ అయ్యచేతుల్లో వుంచి చెయ్యి దులుపుకోవడం"

వరద యేమీ మాట్లాడలేదు.

"చాలా నీరసించినట్టున్నావోయ్ ఏం? వంట్లో బాగులేదా?"

"బాగానే వుంది."

"మరెందుకలా నిరుత్సాహంగా వున్నావ్?"

నవ్వాడు వరద.

"మీ కుర్రాళ్ళు అలా దిగులుపడకూడదోయ్ ఏ విషయానికీను. నన్ను చూడు ఎన్నేళ్ళొచ్చినా దేనికీ బాధపడను. ప్రతీదాన్ని దాటుకు పోవడం అలవాటు చేసుకోవాలి. అది ముఖ్యం."

"..."

"ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్టున్నావ్"

గాలికి అరిటాకు ఊగి చినిగిపోయింది. నాలుగు పువ్వులు మసక చీకటిలో చుక్కల్లా రాలాయి.

"ఒహటి చెప్పండి. ఏదో మంచిపని చెయ్యాలనే ఆలోచనలతో రోజులు ప్రారంభిస్తాం. కానీ కొంతకాలం జరిగేసరికి దేనికీ మనకు తాహతు లేదనిపిస్తుంది. అప్పుడెలా?"

ఆశ్చర్యపోయారు గోవర్ధనరావుగారు వరద హఠాత్తుగా అడిగిన ప్రశ్నకు.

తేరుకుని - "అచ్చా - నీ మనస్సులో కనిపిస్తున్న లోటుని ఇప్పటికీ అర్థం చేసుకోగలుగుతున్నావ్ - ఒక్కొక్క ప్రశ్నకీ సమాధానం చెపుతాను విను" అన్నారు.

కుర్చీమీద కూచుని వెనక్కి చేరబడుతూ అడిగారు గోవర్ధనరావుగారు.

"మంచి పనంటే నీ వుద్దేశం ఏమిటో మొదట చెప్పు. నేను ఓ గులాబీ మొక్కని పెంచాలనుకుంటాడు. అది నాకు మంచిపని మరొకడు దైవప్రార్ధనలు చేస్తాడు. మరొకడు పెళ్ళిళ్ళు చేయిస్తాడు. కుర్రాడు గాలిపడగలు ఎగరేయడంలో తృప్తిపడతాడు, అవునా, అంచేత మంచి అనే పదానికి పరిమితి, స్వరూపం అంటూ లేదోయ్. 'దీనికంటే మంచి' అని చెప్పగలం. కానీ యిది మంచిది అని చెప్పడానికి తూకపు రాళ్ళులేవు. అవునా? మొదట దీన్ని ఒప్పుకో"

"అవును"

"ఇహపోతే, నువ్వనుకున్న మంచి పనితో ప్రపంచానికి సంబంధం లేదు - 'నేను మంచిపని చేస్తున్నాను. నువ్వుకాస్త ఆగు' అంటే ఆగదు. నాకు తగినట్టు మార్చుచెందు' అన్నా లాభంలేదు, అంచేత ప్రపంచంతో రాజీపడడం నేర్చుకోవాలి - ఆస్తిక, నాస్తిక వాదాల్ని వదిలెయ్, కొంతవరకూను. జీవితం నువ్వు చెయ్యాల్సిన మొదటి పని, భగవంతుడు నీకిచ్చిన ఒక్క వరం నీ జీవితం నువ్వేదీ చెయ్యలేవు."

"అది సరే"

"విషయానికి వస్తాను. నువ్వు చెయ్యాలనుకున్న మంచిపని వ్యక్తి పరంగా ఎట్లా సంకుచితమయిందో, అలాగే అన్ని కాలాలకీ అది సరిపోకపోవచ్చు. రోడ్డు పక్క నీడకోసం ఒకాడు చెట్టువేస్తాడు. పదేళ్ళు. యిరవై యేళ్ళు లేదా ఏభై ఏళ్ళు అది లోకానికి సాయపడుతుంది. తర్వాత ఆ వ్యక్తి సౌహార్ధం, అతను చేసిన పనీ కనిపించదు. ఓ రచయిత రాసిన కావ్యం అతని శక్తిని ప్రపంచం అంగీకరించేవరకూ నిలబడుతుంది. సంగీత విద్వాంసుడి గొప్పతనం అతని కంఠం వున్నంతవరకూను, వీళ్ళంతా ఏదో విధంగా మంచిపనంటూ చేస్తున్నవారే. అందువల్ల అన్ని కాలాలకు పనికి వచ్చే మంచిపనంటూ ఏదీ వుండదు."

వరద ముఖంలో ఆతృత గమనించి నవ్వుకున్నాడు వృద్ధుడు.

"అంతమాత్రాన నిరుత్సాహపడితే లాభం లేదోయ్, అలా అయితే యీ మాత్రం నాగరికతకూడా మనిషిలో నిలిచేది కాదు. సమిష్టిగా మానవులందరు కొన్ని నెలలు, వత్సరాలు యుగాలుగా శ్రమిస్తున్న మంచితనం ఫలితం యీనాటి మన సౌఖ్యం. నువ్వు అందులో శత సహస్రాంశం శ్రమదానం చేస్తావు. చెయ్. ఇవాళ కాకపోతే రేపు ఫలితం అనుభవానికి వస్తుంది. నువ్వు రాసిన పుస్తకంతో ఒక్కడు మారగలిగితే చాలదూ?"

ఆగారు గోవర్ధనరావుగారు, వరదరాజులు మాట్లాడలేదు.

"ఒకవేళ పూర్తిగా చెయ్యలేకపోతావు, అప్పుడు విచారం లేదు. పని పాడవుతే పాడవనీగాక, నువ్వు ప్రయత్నించగలిగానన్న తృప్తి మిగులుతుంది. ఇన్నిటికీ ముఖ్యం మొదట నీమీద నీకు విశ్వాసముండాలి. నువ్వు చేసే పనిమీద విశ్వాసముండాలి. నిజానికి ఆ విశ్వాసమే ముఖ్యం. మన మనస్సును మనం నమ్మగలగడం మనం నేర్చుకోవలసిన రెండవ పాఠం? అదెప్పుడూ నిన్ను మోసం చెయ్యదు. నీకు తోచిందేదో చెయ్. మిగతాది దేవుడికి వదిలెయ్. మన విశ్వాసం మనల్ని నడుపుకు పోవాలి"

ఇంత విన్నాక కాస్త తృప్తి కలిగిందతనికి. గోవర్ధనరావుగారు మళ్ళీ అన్నారు.

"మనిషిగా బ్రతకడానికి కావల్సిన 'మంచి' సరంజామా నీ దగ్గర చాలావుంది, అన్నిటినీ గురించి ఆలోచించి మనస్సు పాడుచేసుకోకు. చాలాసార్లు 'పతనమవుతున్నావా?' అన్న ఆలోచన రావచ్చు. కానీ చివరకు నిన్ను నువ్వు పూర్తిగా చెప్పుకోగలవు. అన్నాళ్ళుగా నీలో దాగిన వివాదాలూ, అంతర్యుద్ధాలూ అన్ని మాటల రూపంలోనో, యింకే రూపంలోనో బయటికి వస్తాయి. అప్పుడు నీ జీవితానికి అర్ధం కనిపిస్తుంది. కనిపించకపోయినా యిక బాధ కలగదు. ఎందుకంటే, గమ్యాన్ని చేరలేకపోయినా, చేరడానికి గుంజాటన పడ్డావన్న తృప్తి మిగులుతుంది ఆఖరికి - అది చాలు"

పూర్తిగా అలసిపోయారాయన, వరదరాజులుకి యింకా మాటలు పెగలలేదు. ఏదో ఆలోచిస్తూ కూచున్నాడు.

(కొనసాగింపు వచ్చేనెలలో)

Post your comments